

Diana Pungeršič

Jedrt Lapuh Maležič: Bojne barve.

Ljubljana: Škuc
(zbirka *Lambda*), 2017.

Foto: Anadeja Smrčkar

Jedrt Lapuh Maležič je že v prvcu *Težkomentarci* nastavila pripovedni ton in njegovo intenziteto – neposreden, nebrzdan, zafrkljiv, mestoma sarkastičen, (samo)ironičen, gibek, mladosten, avtentičen, sočen, živahen in živ. Idiolektalno ali sociolektalno prepričljiv. *Bojne barve* po slogovno-jezikovni sproščenosti v dosedanji avtoričini pisavi niso novost, pa tudi v slovenskem literarnem sistemu ne pomenijo jezikovne revolucije, do katere je prišlo že davnega leta 1997 s Skubičevim prevodom romana *Trainspotting*. A glede na vpeljevanje individualnih in interesnih govoric zbirka na ozadju sodobnih izvirnih pisav izstopa. V osemindvajsetih zgodbah zazvenijo najrazličnejše mestne govorce, enkrat je izraz bolj “čefursko” intoniran, drugič najstniško slengovski, tretjič homofoben, četrtič lgbtiq-scenski. Vsakič izdelan, odmerjen, natančno izpisan. Zgodbe ni adut je vsakokratno nabrušen avtentičen glas, celotna zgodbena poanta pogosto celo stoji na besedni igri.

Če v prvcu (še) ni bilo zaznati izrecne homoseksualne tematike, se tokrat ta zgosti, nakopiči, tako da dobimo “homo” homogeno zbirko. *Bojne barve* se pridružujejo (glavninsko kratki) prozi danes uveljavljenih lezbičnih avtoric, kot so Suzana Tratnik, Urška Sterle, Nataša Sukič, tudi Vesna Lemaic, čeprav je pisava Jedrt Lapuh Maležič nemara najbolj sorodna

kratkoprozni zbirki *Kadetke, tovornjakarice in tete* Teje Oblak, zlasti glede na dovtipnost, pristno (scensko) govorico, sociolekt ter tematizacijo zankanja v lezbično dvojino.

Vendar *Bojne barve* barvajo tista siva mesta, ki jih poprej tako intenzivno ni barval še nihče. Pisateljico prvenstveno zanima vmesni prostor, trenje med dvema tektonskima ploščama, ko trčita in se začneta narivati še ne lezbična (oziroma lgbtiq) in že lezbična (lgbtiq) istovetnost. Ker domala sleherna zgodba odstira drugačen vidik telesnega in bivanjskega zbliževanja in ker jih kar nekaj orisuje najstniške izkušnje, je asociacija s kotičkom tete Justi ali Anteninimi Zaupnimi besedami tako rekoč neizbežna. A v *Bojnih barvah* se s tegobami ne sooča le spolno prebujajoča se mladina, ki jo privlači isti spol, temveč se težave, povezane s sprejemanjem in uresničevanjem lgbtiq-identitete, podaljšujejo v odraslo dobo. Čeprav zgodbe niso razvrščene glede na protagonistovo starost, jih lahko družimo tudi po tem načelu: od otroških ljubezni, prek prvih najstniških spolnih izkušenj in soočanj z istospolnostjo, do njenega zanikovanja, skrivanja (tudi še v odraslosti) ter poznejšega intenzivnega iskanja ljubezni in telesnega stika vse do realiziranega homoseksualnega življenja v registrirani partnerski zvezi ali družini. Obdobja spolnega zorenja, identitetnega iskanja in potrjevanja so že sama po sebi zapletena in prežeta s strahovi, dvomi, nerodnostmi, viharnimi in vihravimi čustvenimi stanji, soočenje z lastno istospolno usmerjenostjo pa zaradi njene družbene nesprejetosti, predsodkov in celo odkrite sovražnosti nalaga dodatne izzive, s katerimi se mora posameznik oziroma par dnevno soočati. V jedru zgodb stojijo prav ti izzivi, ki dobesedno lomijo nujno izstopajočega posameznika, boj homoseksualnega posameznika bodisi s samim seboj (zaradi ponotranjene homofobije in podedovanih predsodkov) bodisi z represivno, nestrpno, nasilno večinsko družbo pa je nenehen in nikakor ni omejen na posamezna življenjska obdobja.

Niz zgodb, v katerih je tematizirana skrajna zadrega v iskanju istospolnega partnerja oziroma partnerice, se snuje že s prvo zgodbo zbirke *Racija*, v kateri si protagonistka prizna istospolno privlačnost šele pod vplivom drog. Prehajanje v odkrito, avtirano istospolno usmerjenost v mnogih zgodbah poteka prek (samo)nasilnega vztrajanja v heteroseksualni zvezi, značilno v zgodbi *Vse, kar sem si želela*, v kateri protagonistka, da bi potešila oziroma zatrla svojo lezbično željo/poželenje, kot kaka Šeherezada zapeljuje moške za eno noč, saj se zaveda utopičnosti iskanja partnerice: "Živjo, jaz sem ta pa ta, imam luliko in se identificiram kot lezbijka, pa iščem zdaj eno zaklozetirano trapo, da bi jo malo osvajala pa na koncu

malo zadovoljila, ona pa me potem nikoli več ne bi hotela videti, ker bi jo bilo preveč strah, da bi kdo izvedel." Samozakrivanje homoseksualne identitete je sploh ena najpogostejših tem zbirke, najsi gre za osamljeno stanodajalko z odsotnim možem mornarjem, ki spolno izrablja svojo podnajemnico, ali mater samohranilko, ki se spušča v občasna lezbična razmerja, ali nevesto, ki ne priznava svoje lezbične preteklosti, ipd. Istospolne zveze so v marsičem sorodne heteroseksualnim, le da jih pogosto še dodatno hromi strah pred družbenim in družinskim razkrinkanjem, celo pred samopriznanjem. Zgodbe pretanjeno luščijo debele plasti samoobrambnih mehanizmov, slepil, s katerimi posameznice in posamezniki bežijo pred istospolno stvarnostjo, čeprav "vem, da bom enkrat tudi komu povedala. Edino ne še danes, danes ne grem naga ven. Je nevarno."

Kadar zgodbe osvetlujejo tudi drugo stran t. i. drugačnosti – homofobijo, sovražstvo, nestrpnost, nasilje, šovinizem, ksenofobijo, rasizem, tudi natančno razčlenijo, zakaj je "zunaj" nevarno in zakaj liki za stik s prevladujočo družbo potrebujejo maske – bojne barve. Paradigmatski je lik obritoglavca, negovalca v domu upokojencev in latentnega homoseksualca, ki svojo potlačeno gejevsko željo kanalizira v nasilje nad geji ... Družbena sovražnost homoseksualce v več zgodbah sili v skrivaštvo, t. i. zaklozetiranost, pristno lahko živijo le v zavetju teme in noči. Te "otroke nočnih rož", če si izposodimo naslovno sintagmo Nataše Sukič, zato pogosto spremljamo na njihovih nočnih tavanjih ali srečevanjih "za temnimi vogali", ki so vse prej kot prijetni romantični kotički. Skozi zgodbe se namreč vztrajno izrisuje tudi zahtevni socialni položaj pripadnikov lgbtiq-skupnosti, ki jih golo (*sic*) preživetje včasih žene tudi v prostitucijo, za denar se denimo udinja mladi študent iz zgodbe *Primčeva Julija* ali pa lezbična podnajemnica iz zgodbe *Bodočnost brez kulture*. Vsaj dve zgodbi se dotakneta problematike istospolnih družin, tako z vidika odločitve za otroka kakor pozneje, ko je otrok že izvršeno dejstvo, pri čemer pripoved subtilno razkrinkava družbena (in ponotranjena) stališča "proti", v avtentičnih, mestoma nadvse duhovitih dialogih, eni največjih odlik zbirke, pa avtorica natančno izrisuje dvome, strahove (bodočih) istospolnih družin, ki jih zaradi družbene stigme šibijo dodatni pritiski. V zgodbah bomo, podobno kot v prvencu, zaman iskali melanholične tone, vdanost ali taranje nad usodo, liki so, kot njihov jezik, polnokrvni, borbeni, četudi do krvi potolčeni, brezkompromisni, iz njih brizga življenje, ki ga ni mogoče zatreti, ki se mora udejanjiti, četudi skozi bolečino, zavrnitev.

Čeprav v zgodbah *Bojnih barv* v osnovi ne gre za družbeno kritiko, temveč za užitek pripovedovanja, zgodbe se berejo kot anekdote, je njihov

angažirani naboj močan, že naslov je konec koncev borben in hkrati povedno mavričen. A zgodbe se, podobno kot naslov, spretno izmikajo plakatski, družbena kritika je njihov stranski učinek, kajti zdi se, da je dandanes tematizacija homoseksualnosti zavoljo vse večje družbene represivnosti nujno angažirano početje. V tej smeri so zabavno zbadljivi družbeni ošvrki v besednih igrah, denimo R. I. P. kot okrajšava za registrirane istospolne partnerje ali oznaka *homo erectus* za nasilnega skinheada oziroma latentnega homoseksualca ali pa *kultura* v dvojnem pomenu – biološkem (plesnivem) in družbenem.

Bojne barve so večplastno branje, ki bralcu odstira kompleksno podobo iskanja, izgrajevanja in umeščanja lgbtiq-identitete v heteronormativni večinski srenji. Podobno kot lahko Pollockove akcijske slikarije površno tolmačimo kot navadno kracanje, bi nas tudi te zgodbe utegnile fascinirati le z udarnim, vehementnim jezikom in dobro zgodbeno gradnjo, a v ozadju vsega jezikanja vedno znova tiči stiska, neskončni občutki krivde večinsko drugačnega posameznika, ki v temelju koprne le po preprosti človeški bližini: "Kako ne vidi, da je vse to govorjenje, vse to laganje namenjeno eni sami resnici, najstarejši na svetu – vseč si mi." Bolj kot kampanjsko branje teh zgodb priporočam manjše odmerke, saj se besedila zavoljo zgoščenosti tematik in slogovne ekspresivnosti kmalu lahko zazdijo zelo podobna. Njihova izbrušenost kot tudi posamezna nosilna ideja pridejo veliko bolje do izraza, če jih beremo posamič, z nekaj predaha. Potem ko je avtorica s *Težkomentarci*, nominiranimi za najboljši prvenec, suvereno stopila na slovensko literarno sceno, ne preseneča, da so *Bojne barve* letos konkurirale za nagrado novo mesto za najboljšo kratkoprozno zbirko, in to v eminentni družbi Suzane Tratnik, Lucije Stepančič ter Davorina Lenka. *Bojne barve* so namreč vzoren primer, kako je mogoče literarno tradicijo slogovno-tematsko najprej globoko ponotranjiti, nato pa nadgraditi in celo požlahtniti.